

Det Anarkistiske Bibliotek

Indtryk fra London

Kapitel VI: Russiske emigranter

Georg Brandes

Georg Brandes
Indtryk fra London
Kapitel VI: Russiske emigranter
1896

Hentet 11/01/2018 fra runeberg.org
Uddrag af Brandes' rejseindtryk fra London, hvor han bl.a. mødte Kropotkin,
hvilket blev starten til et hjerteligt venskab mellem de to.

da.theanarchistlibrary.org

1896

En Dag sagde Dr. Garnett til mig: Russiske Emigranter har spurgt efter Dem; de har med megen Interesse læst Deres Bog om Rusland, vilde gerne kende Dem. – Saaledes kom jeg i Berøring med de russiske Landflygtige i London, først med *Kravsjinski*, kaldet *Stepniak*, saa gennem ham med flere andre.

En tre Kvarters Kørsel fra *Earl's Court* langt ude i Vesten boede *Stepniak* i et hyggeligt lille Hus. Ingensteds i London syntes Kaminilden mig at brænde saa hyggeligt som der.

Da jeg første Gang kom der, stod Husets Frue op for at sige mig Goddag, og jeg rakte en Herre ved hendes Side Haanden for at takke ham for et af de hjerteligste og mest hædrende Breve, jeg i mit Liv har modtaget – han svarede smilende, at *Stepniak* var gaaet mig i Møde til Stationen, havde skullet kende mig ved Hjælp af et Billede i en af mine Bøger, men maatte have forfejlet mig; han selv var *Krapotkin*. Et Øjeblik efter kom *Stepniak* tilbage. Den første Aften, jeg tilbragte med disse sjældne Mennesker, hører til mine bedste Erindringer. Jeg har ikke mange Gange i mit Liv havt saa stærk en Følelse af at være i godt Selskab.

Det var tolv Aar siden jeg havde lært *Stepniak* at kende som Skribent. Gennem den afdøde *Sonja Kovalevski* blev jeg gjort opmærksom paa hans Bog *Det underjordiske Rusland*, der straks gjorde et meget stærkt Indtryk paa mig. Nu stod jeg for ham selv.

Stepniak var 43 Aar gammel, undersætsig, atletisk bygget, med smaa, sorte Øjne, skraat mod Næsen liggende sorte Øjenbryn, med et Udtryk af lys, sorgløs Energi og med overordenlig Livlighed i Spørgsmaal og Svar.

Hans Hustru, en stor, smuk Sydrusserinde fra *Simferopol* paa *Krim*, i *Tredive*erne, mørk, storøjet, med et uhyre, kruset Haar, varmtfølende, sjælfuld, var helt Dame og dog helt Menneske.

Fyrst *Krapotkin*, 52 Aar gammel, saa mange Aar ældre ud; en overlegen Personlighed. Han var skaldet med et stort, langt Skæg, en noget indfalden Mund; man ser, at Fængselslivet har taget stærkt paa ham. Det første Indtryk, han gjorde, var det af Finhed, en stor Herres fine Dannelse og høviske Væsen; der var noget i høj Grad blidt og nobelt i hans Holdning. Det næste Indtryk var det af Bestemthed og haardnakket, ubetvingeligt Mod; hans Blidhed tiltalte dobbelt, fordi man følte, at han i sin Tanke var saa dristig, i sine Handlinger saa besluttet. Det samlede Indtryk var det af selvstændig, fremadskuende Genialitet.

De to Mænd havde de mærkværdigste Oplevelser bag sig.

Peter Krapotkin stammer i lige Linje ned fra *Rurik*'ernes gamle Kongeslæggt, hører altsaa til Ruslands højeste Aristokrati. Hans Venner sagde i hans Ung-

dom gerne om ham, at han havde større Ret til Ruslands Trone end Kejseren, som blot var en Tysker. Han var fra først af Page ved Alexander II's Hof, en Stilling, som kun Hofaristokratiets Sønner kan indtage. Han studerede Matematik og Geografi og foretog i geologisk Øjemed videnskabelige Rejser igennem Sibirien og det nordlige Kina, hvis Udbytte han senere i Forening med *Elisée Reclus* har udnyttet. Han fik et agtet Navn som Videnskabsmand ved geografiske Arbejder og ved en Bog om Istiden. Han sluttede sig i sin Ungdom nærmest til Socialismen i den Bakunin'ske Afskygning, en halvt anarkisk Kommunisme. Senere har han udviklet sig til en videnskabelig Anarkist af særegen Art og Retning.

Efter sin Hjemkomst til Rusland blev Krapotkin i 1873 uden regelret Proces fængslet og bragt til Peter-Pauls Fæstningen; han holdtes fangen der, til det i 1876 ved hans Venners Hjælp og ved en beundringsværdig Beregning af alle Forhold og Omstændigheder lykkedes ham midt paa Dagen og for sine bevæbnede Vogteres Øjne at undslippe – saaledes som det er beskrevet af Stepniak i et bekendt, vel paa næsten alle Sprog oversat Kapitel af hans første Bog. Krapotkin levede saa for sine Studier og Udbredelsen af sine revolutionære Tanker i Genf og i England; men da han i 1883 begav sig til Frankrig, blev han, skønt han aldrig havde gjort sig skyldig i noget Mordforsøg, og skønt Internationale længst var gaaet ind, under Paaskud af, at han tilhørte en international Forening, mest vel paa Grund af sin oprørske Fortid og af Øjentjeneriet mod Rusland, dømt til fem Aars Fængsel. Efter tre Aars Fængsling i Clairvaux blev han benaadet og har siden da levet i England, hvor han paa Engelsk holder talrige Foredrag i de forskellige Byer over økonomiske Spørgsmaal, Agerdyrningsspørgsmaal og lignende.

Med hvilken Sindsro og hvilket Heltetmod han har baaret sine Fængselsaar, viser maaske ypperst hans i det norske *Nyt Tidsskrift* (Nov. 1892) trykte Brev til den stakkels unge Arne Dybfest, da denne var truet med Fængsling. Intet er egnet til at give mere Ærefrygt for Krapotkins Karakter. Han taler der om aarelang Fængselsstraf som om en ringe, tit for Ens Sag gavnlige Ulempe, som man uden synderlig Vanskelighed kommer over, naar man blot i sin Celle gør ti Minutters Gymnastik om Formiddagen og ti Minutters om Eftermiddagen, og saa for øvrigt bevarer sin Energi uslappet ved hvilken som helst aandelig Sysselsættelse: »Jeg sagde til mig selv: Indbild dig, at du er paa et Nordpols-Togt indefrossen i Isen; Deltagerne er tvungne til at tilbringe to Vintre i en trang Kahyt paa daarlig Kost; de kan ikke røre sig, men er nødsagede til at opretholde deres Aands- og Legemskraft.«

Alt hendes friske Humør, al den urolige Kækhed, hun stadigt røber, og al den Sorgløshed, som slumrer i hendes Sind, kom til Udbrud i disse Ord.

Mine engelske Bekendte spøjte undertiden med mit besynderlige Hang til at omgaa »Mordere« og »Mordersker« i London. Men jeg kan forsikre, at naar jeg havde tilbragt Aftenen med mine »Mordere« og saa næste Dag var indbudt i fint og fornemt Selskab til Middag, saa havde jeg Følelsen af, at jeg fra det højere, bedre Selskab var sunket til et af meget lavere Rang.

Krapotkin er som en Legemliggørelse af det udholdende Mod. Da jeg en Dag spøgende sagde: Der er kun ét, man kan bygge paa, Dumheden; paa denne Klippe vil jeg bygge Fremtidens Kirke – svarede han: Ak nej! Sig hellere Fejgheden. Den er endnu langt mere udbredt. – Og dog bygger han kun paa de ædle Drifter.

Højst underholdende var det at høre Krapotkin fortælle om sit Fangeliv, om det Tegnsystem ved Hjælp af Bankning i Gulvet, som Fangerne udvikler sig imellem til en saadan Færdighed, at de efter i Begyndelsen at have været Timer om at sige en kort Sætning, Bogstav for Bogstav, naaer til i et Øjeblik at meddele en vidtløftig Sammenhæng. Han fortalte saaledes, at en Dag, da det i Peter-Pauls Fæstningen var tilladt at modtage Besøg, meddelte en ung Dame ved at banke paa Skyggen af sin Straahat, at tre bekendte Fanger var undflyede fra Fængslet i Kharkov; i et Par Sekunder gik Meddelelsen paa denne Maade videre, saa Fængselsgaarden pludselig genlød af Hurra paa Hurra til Forbauselse for Vogterne, som ikke anede Grunden.

Krapotkin minder ved sin Forstand, sin mangesidige Indsigt, sin Handlekraft og Hensynsløshed i store Idealers Tjeneste om hine græske Heroer fra de ældste Tider, som, da der endnu ikke gaves ordnet Retsvæsen, ikke blot tog sig selv til Rette, men øvede Ret ogsaa som Hævn og Straf. For Mænd af Krapotkins Tankegang er Retstilstanden i Staterne nutildags altid noget værre, end om der slet ingen var – man mærke den lidenskabelige Foragt for Dommerstanden, der strækker sig igennem alle hans Skrifter – og han finder sig selv nøjagtigt i hine ældste Sagnheltens Stilling.

Krapotkin anfører etsteds i sin Bog *Den anarkistiske Moral* en ung polsk Læges Historie. Hans Forvisningstid i Sibirien vilde om faa Dage være endt, og Livet vinkede ham paany, da han blev bidt af en lille gal Hund. Han agtede ikke videre paa Saaret, ætsede det istedenfor at brænde det ud, men iagttog saa en Dag, hvorledes det begyndte at svulne. Vel vidende, hvad det havde at sige, styrtede han til en Ven, en anden landsforvist Læge, og sagde: Hurtigt! Stryknin! Om et Øjeblik har jeg Hundegalskaben og ødelægger jer Andre. – Vennen kunde ikke overtale sig til straks at give ham Giften, men vilde forsøge en Modkur. Krisen indfandt sig imidlertid, og Strykninen blev nødvendig. Historiens Moral og Logik er for Krapotkin denne: Som den behjertede Mand heller selv vil dø end som et forgiftet Væsen blive Aarsag til Andres Ulykke, saaledes har han ogsaa Bevidstheden om en god Gerning og vinder Billigelse af dem, han agter, naar han slaar et giftigt, menneskeligt Kreatur ihjel for at hindre dette i yderligere at skade.

Der findes hos Krapotkin en Dyrkelse af den stærke Personlighed, der ikke staar i nogen virkelig Strid med hans Kamp for Samfundslighed. Han siger etsteds: Vær stærk! Udgyd din Lidenskab og din Aands Kraft – og din Forstand, din Kærlighed, din Daadstrang vil strømme over i Andre. Derpaa løber den hele Pligtlære ud, naar den er frigjort fra den østerlandske Forsagelses Hykleri. Vær stærk, vær stor i dine Handlinger, udfold din Eksistens til alle Sider, vær saa rig paa Handlekraft som muligt, ifald du vil føre et helt, fuldt, frugtbart Liv!

De engelske Tidsskrifter indeholder jævnligt videnskabelige Artikler af Krapotkin. Det norske Tidsskrift, der offentliggjorde hans Brev til Arne Dybfest, har i sin Tid bragt enkelte værdifulde mindre Stykker af ham. I agitatorisk Øjemed har han til 10 Centimer Stykket paa Fransk udgivet en Række Smaaskrifter (*Aux jeunes gens, Un siècle d'attente 1789–1889, Les prisons, Le salariat osv.*). En fortræffelig og helstøbt Samling af dem er den af Elisée Reclus udgivne *Paroles d'un Révolté*. Blandt de Skrifter, jeg kender af ham, synes *Erobringen af Brødet (La conquête du pain)* mig uden Sammenligning det betydeligste.

Mig for min Del har Krapotkin ikke overbevist. I Fordømmelsen af den nuværende Samfundsorden er jeg ganske vist saa enig med ham, at intet Udtryk, han bruger, er mig for stærkt. Men naar han vil bygge op, følger jeg ham ikke. Den, der vil bygge, maa bygge paa Granit, og Granitlaget i Menneskenaturen er Egenkærligheden, som under Krapotkins Hænder forsvinder. Det er hans store Fortjeneste at have fremdraget talrige oversete Vidnesbyrd om en mægtig Drift til gensidig Hjælp; men at bygge et System og en Fremtid paa Overbevisning om Menneskenaturens Godhed er at bygge paa Sand.

Et stort Savn er det for ham, at han ikke kan bevæge sig frit i Europa og aldrig faa Rusland at se igen.

Længsel efter Hjemlandet har alle de Landflygtige. Hos Ingen har den rørt mig som hos *Vera Sássulitsj*.

Underligt, at dette Navn, som engang genlød over hele Europa, ikke mere siger den danske Ungdom Noget. Mændene af den ældre Slægt har ikke glemt det. Det var i Aaret 1877, at det første russiske Attentat fandt Sted. Den daværende Chef for den tredje Afdeling, General Trepov, havde ladet en politisk Fange, der havde forsømt at hilse ham i Fængselsgaarden, piske af Profossen. I sin Harmen indfandt en ganske ung Pige, der slet ikke kendte Fangen personligt, sig til Audiens hos Generalen, affyrede et Pistolskud paa ham og Saarede ham farligt. Hele det unge Rusland saa i Vera Sássulitsj en Charlotte Corday, og det huskes endnu saare vel rundt om i det russiske Rige og mangesteds udenfor Rusland, hvilken Opsigt og Henrykkelse det vakte, da Nævningeretten paa Spørgsmaalet om hendes Skyld, kendte hende uskyldig. Gendarmer vilde efter

Ordre lige fuldt bemægtige sig hende ved Udtrædelsen af Retssalen; men hun undkom, befriet af kloge og energiske Venner. Det er ikke for meget sagt, at Tilbedelse var den Følelse, som i den russiske Ungdom næredes for hende. Hun holdt sig længe skjult i Petersborg; saa forsvandt hun til Udlandet.

Vera Sássulitch var en Art Drømmeskikkelse for mig, som jeg aldrig havde troet at skulde møde i Virkelighedens Verden. Det satte mig i nogen Sindsbevægelse, da jeg erfor, vi skulde mødes. Vera var endnu ikke fyrretyve Aar gammel, med smukke graa Øjne, alvorlige, stærkt medtagne Træk, ældre end sine Aar; men med et indre Liv, ildfulde Haandbevægelser og en rivende Talestrøm, som gav ethvert af hendes Udbrud et Præg af usvækket Ungdommelighed. Hun er Simpelheden selv. Hun hader at vække Opsigt og lever i London under et antaget Navn, det eneste, hvorunder hun der er kendt, og under hvilket hun modtager alle sine Breve. Hun levede i flere Aar under dette Navn i Schweiz. Men da Myndighederne der en skøn Dag for en halvandet Aar siden krævede af hende, at hun skulde indsende sit Pas til den russiske Konsul, forstod hun, at hun blev udspioneret, og forlod Schweiz for at gaa til England.

Man skal søge om en beundringsværdigere Karakter, en ypperligere, redeligere, mere viljefast og arbejdsom Kvinde. Hun lever i London med yderste Tarvelighed, helt alene, uden nogen Opvartning, og tilbringer sin Dag med at studere i British Museum og med at udarbejde Flyveskrifter og Bøger af nationaløkonomisk Indhold, som udgives paa Russisk i og udenfor Rusland. Der kan gaa Uger, hvor hun ikke veksler Ord med noget Menneske. For Tiden studerer og fremstiller hun det attende Aarhundredes franske Økonomer.

Jeg tilbragte en Aften efter en selskabelig Sammenkomst hos Stepniak tre Kvarter med hende i en Jernbanevogn, og vi fulgtes senere tilfods gennem Byen under en af disse Natte-Samtaler, hvori man aabner sig mere end om Dagen. Vi talte bl. a. om Attentaterne. Jeg beklagede Kejsermordet og al den Reaktion, det har havt i Følge. Hun sagde vemodigt: »Idet de dræbte Kejseren, dræbte de den revolutionære Bevægelse med det samme. Der er intet Spor af revolutionær Organisation i Rusland mere«.

Ogsaa Vera Sássulitsj længes bestandig tilbage til sit Fædreland. Og for nogle Aar siden blev Længslen saa stærk, at hun uden videre, forsynet med et Pas. rejste op til Archangelsk og levede der et helt Aar. Saa modstod hun ikke Lysten til at gense Petersborg, og blev nogle Maaneder der. – Viste De Dem virkelig paa Gaderne, Vera? spurgte jeg. – Ja vel, det forstaar sig, jeg kørte ikke i Omnibus: men jeg kørte i Droske. Saa ser ingen En, og synes virkelig en Politimand, at han skulde kende Ansigtet, saa er man borte, før han faar Vognen standset.